

Cài lễ tết cổ truyền Việt Nam

Nói đến Tết, chúng ta thường nghĩ tới một dịp vui đầu năm mới... Nhưng đó mới chỉ là Tết Nguyên đán (Tết Cả). Do ảnh hưởng cùng với sự thể hiện vừa độc đáo, vừa đa dạng của bản sắc dân tộc, mỗi năm người Việt Nam còn có hàng chục lễ tết cổ truyền khác rất tung bồng và giàu ý nghĩa.

■ SON HÀ

TẾT NGUYÊN ĐÁN

Là lễ Tết lớn nhất trong năm, Tết Nguyên đán (Tết Cả) vào đúng ngày mồng Một tháng Giêng - ngày đầu tiên của năm mới.

Theo phong tục cổ truyền Việt Nam, Tết Nguyên đán trước hết là Tết của gia đình. Trong 3 ngày Tết, diễn ra 3 cuộc gặp gỡ lớn tại mỗi nhà:

Thứ nhất là cuộc gặp gỡ của những gia thần: Tiên sư hay Nghệ sư - vị tổ đầu tiên dạy nghề gia đình mình, Thổ công - thần giữ đất và Táo quân - thần coi việc nấu ăn (Táo quân lên chầu trời ngày 23 tháng Chạp nhưng đến ngày 30 cũng về để "họp mặt" và chuẩn bị cho năm mới).

Thứ hai là cuộc gặp gỡ tổ tiên, ông bà... - những người đã khuất. Nhân dân quan niệm hương hồn người đã khuất cũng về với con cháu vào dịp Tết.

Thứ ba là cuộc gặp gỡ của những người trong nhà. Như một thói quen

linh thiêng và bền vững nhất, mỗi năm Tết đến, dù đang ở đâu, làm gì, trong hoàn cảnh nào..., hầu như ai cũng mong muốn và cố gắng trở về đoàn tụ với gia đình.

Dịp Tết Nguyên đán người ta làm bánh chưng, trồng cây nêu, đi chúc mừng nhau, mở hội, tổ chức các cuộc vui chơi, thi đấu, ăn uống... rất tung tung. Trên bàn thờ, ngoài lễ vật, mâm ngũ quả, bánh chưng... thường có một cành đào (ở miền Bắc) hoặc mai (ở miền Nam). Tết Nguyên đán thực sự là ngày hội lớn, ngày nhớ ơn, tạ ơn, chúc mừng, sum họp vui vẻ và thiêng liêng.

TẾT KHAI HẠ

Theo cách tính của người xưa, ngày mồng Một tháng Giêng ứng vào gà, mồng Hai - chó, mồng Ba - lợn, mồng Bốn - dê, mồng Năm - trâu, mồng Sáu - ngựa, mồng Bảy - người, mồng Tám - lúa. Trong tám ngày đầu năm, cứ ngày nào sáng sủa thì coi như giống thuộc về ngày ấy được tốt cả năm! Vì vậy, đến mồng Bảy, thấy trời tạnh ráo, quang đãng thì người ta tin cả năm mọi người sẽ gặp may mắn, hạnh phúc. Mồng Bảy hạ cây nêu, kết thúc Tết Nguyên đán cũng là lúc bắt đầu Tết Khai hạ - Tết mở đầu ngày vui để đón chào mùa xuân mới.

TẾT THƯỢNG NGUYỄN

Tết Thượng nguyên (Tết Nguyên tiêu) vào đúng Rằm tháng Giêng - ngày trăng tròn đầu tiên của năm. Tết này phần lớn tổ chức tại chùa chiền vì Rằm tháng Giêng còn là ngày vía của Phật tổ. Thành ngữ: "Lễ Phật quanh năm không bằng Rằm tháng Giêng" xuất phát từ đó. Sau khi đi chùa, mọi người về nhà họp mặt, cúng gia tiên và ăn cỗ.

TẾT HÀN THỰC

Hàn thực nghĩa là ăn đồ nguội. Từ thời Lý (1010-1225), nhân dân ta tổ chức vào ngày mồng Ba tháng Ba (âm lịch), không kiêng đốt lửa và thường làm bánh trôi, bánh chay thay cho đồ nguội. Mục đích chủ yếu là để cúng gia tiên. Hiện nay, Tết này vẫn còn đậm nét ở miền Bắc - nhất là các tỉnh quanh Hà Nội.

TẾT THANH MINH

Thanh minh trong tiết tháng Ba

Lễ là tảo mộ hội là đạp thanh.

(Truyện Kiều)

Thanh minh nghĩa là (trời) trong sáng. Nhân đó người ta đi thăm mồ mả của những người thân. Tết Thanh minh - thường vào tháng Ba âm lịch - trở thành lễ tảo mộ. Đi thăm mộ, nếu thấy cỏ rậm thì phát quang, đất khuyết lỗ thì đắp lại cho đầy..., rồi về nhà làm lễ cúng gia tiên.

TẾT ĐOAN NGỌ

Tết Đoan ngo (Tết Đoan dương) vào mồng Năm tháng Năm âm lịch. Đây là giai đoạn chuyển mùa (từ Xuân sang Hạ) nên khí hậu có

nhều thay đổi đột ngột, dễ sinh bệnh thời khí. Ca dao có câu:

Chua ăn bánh nếp Đoan dương

Áo bông chẳng dám khinh thường cởi ra.

Ở Việt Nam, mồng Năm tháng Năm là "Tết giết sâu bọ" - vì trong giai đoạn chuyển mùa, chuyển tiết, dịch bệnh dễ phát sinh. Mọi người dậy sớm, chỉ ăn hoa quả hoặc chè. Tuy nhiên mỗi nơi có thêm phong tục riêng - ví như ở Phủ Lý (Hà Nam), vào ngày này con rể thường tới biểu bố vợ một con ngựa to!

TẾT TRUNG NGUYỄN

> Chủ tịch nước Trương Tấn Sang mở đường cày đầu Xuân tại lễ Tịch điền. Lễ hội Tịch điền-Đoi Sơn, lễ hội truyền thống xuống đồng cày ruộng, cầu cho một năm mưa thuận gió hòa, mùa màng bội thu.

Tết Trung nguyên vào Rằm tháng Bảy. Người xưa tin theo sách Phật, coi hôm ấy là ngày vong nhân được xá tội, ngày báo hiếu cha mẹ... nên tại các chùa thường làm chay chẩn tế và cầu kinh Vu lan. Còn tại các nhà thì bày cúng gia tiên, đốt vàng mã...

TẾT TRUNG THU

Tết Trung thu (Tết Suối hồng) vào Rằm tháng Tám. Trung thu là Tết của trẻ con nhưng người lớn cũng nhân đây mà họp mặt, uống rượu, uống trà, ngắm trăng... Thường ban ngày người ta làm lễ cúng gia tiên, tối mới bày hoa quả, bánh kẹo, chè cháo để trẻ con vui chơi, phá cỗ, trông trăng, rước đèn... Nhiều nơi còn tổ chức hát trống quân

TẾT TRÙNG CỬU

Mồng Chín tháng Chín âm lịch là Tết Trùng cửu (Tết Trùng dương). Tết này bắt nguồn từ sự tích của đạo Lão. Thời Hán, có người tên gọi là Hoàn Cảnh, đi học phép tiên. Một hôm thấy Phi Trảng Phòng bảo Hoàn Cảnh khuyên mỗi người trong nhà nên may một túi đựng hoa cúc, rồi lên cao mà tạm trú ngụ. Quả nhiên, ngày Chín tháng Chín có lụt to, ngập hết làng mạc. Nhờ làm theo lời thầy,

Hoàn Cảnh và gia đình thoát nạn.

Từ xưa, nho sĩ nước ta đã theo lễ này, nhưng lại biến thành cuộc du ngoạn núi non, uống rượu cúc - gọi là thưởng Tết Trùng dương.

TẾT TRÙNG THẬP

Đây là Tết của các thầy thuốc. Theo sách Dược lễ, đến ngày Mười tháng Mười (âm lịch), cây thuốc mới tụ được khí âm dương, mới kết được sắc tứ thời (Xuân - Hạ - Thu - Đông), trở nên tốt nhất. Ở nông thôn Việt Nam, đến ngày đó người ta thường làm bánh dày, nấu chè kho để cúng gia tiên rồi đem biếu những người thân thuốc (chứ không mấy quan tâm đến chuyện cây thuốc, thầy thuốc).

TẾT HA NGUYÊN

Tết Hạ nguyên (Tết Com mới) vào Rằm hay mồng Một tháng Mười âm lịch. Ở nông thôn, Tết này được tổ chức rất lớn vì đây là dịp nấu com gạo mới của vụ vừa xong - trước để cúng tổ tiên, sau để tự thưởng công cày cấy.

TẾT TÁO QUÂN

Tết Táo quân vào ngày 23 tháng Chạp âm lịch - người ta coi đây là ngày "vua bếp" lên châu

Trời để tâu lại việc bếp núc, làm ăn, cư xử của gia đình trong năm qua.

Theo truyền thuyết Việt Nam, xưa có hai vợ chồng nghèo khổ quá, phải bỏ nhau, mỗi người một nơi tha phương cầu thực. Sau đó, người vợ may mắn lấy được chồng giàu. Một năm, vào ngày 23 tháng Chạp, đang đốt vàng mã ngoài sân thì thấy một người ăn xin bước vào, nhận ra chính là người chồng cũ nên người vợ động lòng, đem com gạo, tiền bạc ra cho. Người chồng mới biết chuyện, nghi ngờ vợ; tự vẫn. Người chồng cũ đau xót, cũng nhảy vào lửa chết theo. Người chồng mới ân hận, lao vào lửa nót! Trời thấy cả ba người đều có nghĩa nên phong cho làm "vua bếp". Ca dao có câu:

Thế gian một vợ một chồng

Chẳng như vua bếp hai ông một bà.

Vì tích ấy, cứ đến phiên chợ 23 tháng Chạp, mỗi gia đình thường mua 2 mũ ông, 1 mũ bà bằng giấy và 3 con cá chép làm "ngựa" (cá chép hóa rồng) để Táo quân lên châu Trời. Sau khi cúng trong bếp, mũ được đốt và cá chép được mang ra thả ở ao, hồ, sông...